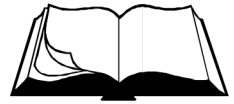

מִי יֵדָע

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח').

גליון 599

מדניני סוכות ושמחת תורה שחזלים בשבת

תשרי תשפ"ז

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"י "דברי שיר" ב"ב

ארבעת המינים בשבת

▲ ביום שבת אינו נוטל די מינים, אפילו הוא יום ראשון של סוכות משום גזירה שמה יטלנו ד' אמות ברשה"ר (שו"ע סי' תרנ"ח סעיף ב').
 ▲ אסור לטלטל את הלולב בשבת דהוי כאבן. כיון שהוא עץ בעלמא, ואפילו לצורך גופו ומקומו (רמ"א ומשנ"ב שם). אבל האתרוג מותר לטלטלו בשבת דראוי להריח בו, מכיון שהוא שבת ואינו נוטל למצוה (רמ"א ומשנ"ב שם).
 ▲ יש סוברים שבזמננו שאין נוהגים להריח האתרוג, ואינו עומד לכך, ואדם מקפיד עליו, יש לו דין מוקצה מחמת חסרון כיס, בין בשבת לפני החג, ובין בשבת בתוך החג. וכל שכן אתרוג והדסים של הסוחרים המיועדים לסחורה, שמוקצה אף לפני סוכות (הגרש"ז אויערבאך זצ"ל, מובא בשש"כ פ' כ"ב ס"ק נ"ה, ו"שלמי יהודה" בשם הגר"י אלישיב זצ"ל).

הלך עם לולבו בשבת

▲ **שאלה:** מעשה באחד שיצא עם לולבו בידו בשבת, שכנו הזכירו ששבת היום ולא נוטלים לולב, האם מותר לחזור הביתה עם לולבו או חייב להפילו מיד?
תשובה: כיון שכבר לקח את הלולב והאתרוג בידים, מותר להמשיך איתם ולהחזירם למקומם בביתו (שעה"צ סי' תרנ"ד ס"ק ג' בשם פמ"ג, ו"ביכורי יעקב" ויש להעיר משמע מדברי המשנ"ב סי' ש"ח ס"ק י"ג בשם אחרונים שבמוקצה מחמת גופו לא מתירים להמשיך לטלטלו וע"ע משנ"ב סי' של"ט ס"ק י"ט לענין טלטול נרות, ובסי' תקי"ו ס"ק כ"ט, לענין הפרשת חלה ועודה בידו, ע"י שם).

ארבעת המינים כשהיום הראשון חל בשבת

▲ בחו"ל שנוהגים שני ימים טובים (משום ספיא דיומא) מחמירים ביום השני בדני היום הראשון, אבל בארץ ישראל שיום טוב הוא רק יום אחד והשנה הוא חל בשבת, נוטלים את ארבעת המינים רק בימי חוה"מ ויש להקל בכמה דינים.

לולב שנקטם ראשו

▲ נקטם ראש הלולב פסול כל שבעת הימים (מג"א סי' תרמ"ה ס"ק ו', בשם רבינו ירוחם).

לולב שנשדק ראשו

▲ נשדק ראשו כהימנך (נראה כשנים) פסול רק ביום הראשון אבל בשאר הימים כשר (שם).

לולב שנחלקה התיומית

▲ נחלק העלה העליון (התיומית) פסול רק ביום ראשון אבל בשאר הימים כשר (שם).

לולב שנתבשה התיומית

▲ נתיבש העלה העליון פסול כל שבעה (ע"י משנ"ב שם ס"ק כ"ב).

לולב בעל עלה יחיד

▲ וכן אם העלה העליון שבראשו אינו כפול מתחילת ברייתו כשר לשאר ימי החג ("שערי תשובה" שם ס"ק ה', בשם "מחזיק ברכה" בשם ספר "זרע אמת") ויש מסתפקים בזה שאולי פסול לכל ימי החג (משנ"ב ס"ק י"ג בשם הריטב"א). ולפי"ז כמו כן אם העלה לאמצעי לא מכסה רובו דיש מחמירין שזהו כמו עלה א', לענין שאר ימים תלוי בפלוגתא זו.

אתרוג חסר

▲ אתרוג חסר כשר בשאר ימי החג (כמבואר בגמ' סוכה ל"ו, ורמ"א סי' תרס"ט ה'), ובלבד שישאר בו רובו קיים, וגם נשתיר בו שיעור ביצה (משנ"ב ס"ק מ"ג), ויש סוברים דמ"מ יש להדר גם בשאר הימים שלא יהא חסר (ראב"ד "תמים דעים" סי' רל"ג, מאירי סוכה ל"ו, וע"ע "מקראי קודש" ח"ב סי' כ"ו), ויש סוברים ע"פ סוד שצריכים שיהיה שלם כל השבעה ("כף החיים" סי' תרמ"ט ס"ק ע"ו).

חסר בשאר הימים

▲ וכן מעשה שהיה שהרבה השתמשו באתרוג של ה"חזון איש", ונפל הפיטם, ושוב לא רצה להשתמש בו, רק באתרוג פשוט יותר, ואמר שגם

בשאר ימים אתרוג שלם עם בלעטלעך, מהודר יותר מאתרוג חסר בלי בלעטלעך (מפי עד ראה, הגר"פ שרייבר זצ"ל).

אתרוג שניקב או נסדק או נימוח או ניטל עוקצו וכד'

▲ פסול משום "חסר", ופסול רק ביום הראשון ולא בשאר הימים, וי"א להדר גם בשאר ימים כנ"ל. ניטלה פטמתו יש להחמיר גם בשאר ימים (משנ"ב סי' תרמ"ט ס"ק ל"ו), וכן נסדק בחוטמו, יש להחמיר בזה שלא בשעת הדחק גם בשאר הימים, (כמבואר ב"ביאור הלכה" סי' תרמ"ח סעיף י"ב ד"ה שנינו) ולדעת החזו"א (סי' קמ"ו ס"ק ה') א"צ להחמיר בזה.

אתרוג שיש בו חזזית או שינוי ממראה בחוטם האתרוג

▲ פסול בכל שהוא, ובשאר האתרוג פסול בשנים או שלושה מקומות (שו"ע סי' תרמ"ח סעיף י"ב), ופסול זה בכל ימי החג (רמ"א סי' תרמ"ט ה') ובשעת הדחק יש להקל בחזזית בשאר ימים (משנ"ב ס"ק מ"ט).

אתרוג המורכב והדס שוטה

▲ אתרוג מורכב או הדס שוטה (שאינו משולש) פסול לכל החג, מכיון שאין זה מין כשר (משנ"ב סי' תרמ"ט ס"ק מ"ו).

פחות מכשיעור

▲ אם חסר השיעור באחד מארבעת המינים, הוא פסול כל ימי החג (שו"ע סי' תרמ"ט סעיף ה').

גזול

▲ אם אחד המינים "גזול", הוא פסול בכל ימי החג משום "מצוה הבאה בעבירה" (שם).

בלי רשות

▲ בשאר ימי החג מותר להשתמש בשאול מחברו, ולא צריך להיות דוקא "של"ל, ומה"ט מותר להשתמש בשאר ימים בארבעת המינים של חברו, אם יודע שאינו מקפיד עליו (רמ"א סי' תרמ"ט סעיף ה'). משא"כ ביום ראשון שצריך לזכות בו, אין כאן נחלא ליה (שעה"צ שם).

מגילת קהלת

▲ כשחל סוכות בשבת, נוהגים בארץ ישראל לקרוא את מגילת קהלת ביו"ט ראשון של סוכות, ובחו"ל קוראים בשמיני עצרת.

נטילת לולב בין השמשות

▲ **שאלה:** כשחל יו"ט של ר"ה ושל סוכות בשבת, למה לא תוקעים בשופר או נוטלים לולב במוצאי יו"ט בין השמשות, שהרי כל איסורי דרבנן מותר לעשותם בין השמשות כגון לעלות על האילן (כמבואר בשו"ע סי' שמ"ב ובסי' רס"א), ונקיים עכ"פ ספק מצוה דאורייתא?
תשובה:

א. מותר לעשות שבות בערב שבת בין השמשות משום שתולין שעדיין הוא יום, וכן יש מתירים בבין השמשות של סוף שבת משום שתולין לקולא שכבר לילה, אבל בזה ממ"נ א"א לתקוע וליטול לולב, כי אם זה יום הרי אסור לתקוע וליטול לולב, ואם זה לילה בין כך כבר עבר זמנו ("חידושי הרי"ם").

ב. יש סוברים שרק בין השמשות בערב שבת התירו שבות, אבל בין השמשות של סוף שבת לא התירו שבות משום חזקת שבת (משנ"ב סי' שמ"ב בס"ק ב'), וא"כ א"א לתקוע בשופר או לטול לולב.

ג. לדעת הסוברים שחז"ל ביטלו את המצוה לגמרי, ואפילו אם עבר ותקע לא קיים מצוה ("חלקת יואב" קכ"א קושיה צ"ט ודלא כהגרע"א), א"כ אין שום ענין לטול בבין השמשות.

ד. י"א היות שבי"ט עצמו גזרו בזה שמא יעבירו ד' אמות ברשה"ר, וזה אסור גם בין השמשות עצמו גזרו בזה לאסור גם את בין השמשות.

מדיני ישיבה בסוכה

ברית מילה בביהכ"נ בסוכות

▲ **שאלה:** ברית מילה הנערכת בביהכ"נ מיד לאחר התפילה ואין שם סוכה, איך יש לנהוג בשתיית היין?

תשובה:

א. בחול המועד, כיון שמעיקר הדין מספיק רק לטעום מהיין (וכמו שעושים ברוב המקומות) מותר לשתות בלי סוכה (עיי' **שו"ע** סי' תרל"ט סעיף ב'), אבל ביום טוב או בשבת אסור לשתות בלי קידוש, ואם יעשה קידוש על הכוס הזו, וישתה ממנו רביעית, הרי"ז נחשב לקבוע ואסור לשתות מחוץ לסוכה (**משנ"ב** שם סי"ק ט"ז), ועי"כ יתן למי שכבר יצא יד"ח קידוש במקום אחר לפני כן, והוא יכול לטעום מהיין פחות מרביעית.

ב. אפשר לתת לקטן לטעום מהיין, הגם שאסור להאכיל לקטן מחוץ לסוכה, וכמבואר **במשנ"ב** (סי' תר"מ סי"ק ה'), מ"מ הרי מותר לכתחילה להאכיל לקטן לפני קידוש (**משנ"ב** סי' רס"ט סי"ק א' בשם **מג"א**). ואי"כ קטן לא צריך לדון קידוש, ומותר לו לכתחילה לשתות מעט מחוץ לסוכה.

ג. בשעת הדחק אפשר לתת לתינוק לשתות, וכמבואר **ברמ"א** (הל' יוה"כ סי' תרכ"א ג' **ומשנ"ב** סי"ק י"ב).

מתי לברך "לישב בסוכה" בעת אכילת סעודת "מזונות"

◀ **שאלה:** כשבתחילת הסעודה אוכלים דגים, ואח"כ מרק, ואח"כ מזונות עם בשר, מתי לברך "לישב בסוכה"?

תשובה: איתא **בשו"ע** (סי' תרל"ט, ב') על מיני מזונות מברכים "לישב בסוכה", דרך זה נחשב לקביעות, מ"מ שאר דברים שאוכלים בדרך קביעות, וכ"ש שאוכלים ביחד עם מזונות, יש לאוכלו בתוך הסוכה (עיי' **משנ"ב** סי"ק ט"ז), ואפילו שתיה בשעת הסעודה יש לשתות דוקא בתוך הסוכה (**שעה"צ** סי"ק כ"ט). ומ"מ אין מברכים "לישב בסוכה" בתחילת הסעודה רק כשאוכל העוגה בסוף, אז מברך "לישב בסוכה" (וכ"כ **משנ"ב** תרמ"ג ט'). ועדיף לאכול שיעור כביצה ועוד לפני הסעודה, בכדי לברך מיד ברכת "לישב בסוכה" (**הגר"ח קרליץ** זצ"ל).

אכילה או ישיבה בסוכה מבלי לאכול

◀ **שאלה:** הבא לבקר את חברו בסוכתו, ויושב שם ישיבה קבועה אך אין בדעתו לאכול שם פת או מזונות, האם יברך ברכת "לישב בסוכה"?

תשובה: איתא **בשו"ע** (סי' תרל"ט סעיף ח') נהגו שאין מברכים על הסוכה אלא בשעת אכילה, והכי נהוג ע"כ. והנה יש סוברים שהנ"מ כשבדעתו לאכול אז שאר הדברים נטפלים לאכילה, אבל אם אין בדעתו לאכול כלל, יברך על עצם הישיבה לבד (**משנ"ב** שם בשם ה"ט"ז וה"ח"י אדם"), ויש חולקין וסוברים כיון שנוהגים כר"ת שמברכים רק בשעת אכילה, לא מברכים על שאר דברים כלל ("מאמר מרדכי" שם סי"ק ח'), ולדבריו מי שאוכל רק דברים שאין מחייבים בברכת "לישב בסוכה" לא יברך אף שישתה כמה ימים בסוכה.

ולענין נחלקו הדעות בין גדולי האחרונים יש סוברים שפוסקים כה"ט"ז וה"ח"י אדם" ויברך על עצם הישיבה לבד (**משנ"ב** שם, "ארחות רבינו" ח"ב עמ' רכ"ה בשם ה"חזון איש" זצ"ל, שהיה מורה לכל שואל לברך "לישב בסוכה" על הישיבה או השינה אף כשאינו אוכל. **הגר"א** ב"מעשה רב" אות רי"ח וכן דעת **הגרש"ז אויערבאך** זצ"ל, מובא בספר "הסוכה שלש" וייספח, עמ' תנ"ד וכן נהג הרב **מפוניבז** זצ"ל). ויש סוברים שהמנהג שלא מברכים רק אם אוכלים ("דעת תורה" שם למהרש"ם, "ערוך השולחן" שם סעיף כ"ח, "בן איש חי" פ' וילך אות ה'), ולכן הרוצה לאפוקי נפשיה מפלוגתא, יזהר בשעה שישב או יישן, שיאכל פת או מזונות כשיעור כביצה או ישמע הברכה מאחר ("כף החיים" סי"ק צ"ז).

אכילת קינוח מחוץ לסוכה

◀ כתב **השעה"צ** (סי' תרל"ט סי"ק כ"ט) שאע"פ שמותר לשתות מחוץ לסוכה משום שנחשב לארעי, אולם שתיה שבתוך הסעודה אין כדאי לשתות מחוץ לסוכה שמא זה נחשב כקבע, עיי' שם. וכמו כן קינוח סעודה, הגם שמברכים עליו משום שישנו טעם לפת, אבל עדיין נחשב לאכילת קבע משום שהוא חלק מהסעודה, וראיה לכך שהרי אין מברכים אחריו, ולכן יש להקפיד לאכול בתוך הסוכה (**הגר"ח** **לישיב** זצ"ל).

מזונות "טפל" חוץ לסוכה

◀ אוכל דג מלוח ביחד עם יותר מכביצה מזונות מדין טפל, מותר לאכול מחוץ לסוכה כיון שאין בו חשיבות כלל ("מקור חיים" ל"חיות יאיר" סי' תרל"ט).

סוכה שהיא בית שער

◀ **שאלה:** העושה סוכה לפני הבית, ועכשיו היא בית שער להיכנס לבית:

- האם היא חייבת במזוזה?
- האם מותר להשתמש בסוכה בתור קפנדריא לתוך הבית?
- האם מותר להוציא דרכה אשפה מהבית לחצר, היות שאסור לעשות בה שימוש של ביזיון?

תשובה:

א. לענין חיוב מזוזה, כבר דן בזה **הפמ"ג** (או"ח סי' תרכ"ו) דלאורה יש לחייב מכיון שהבית הוא קבוע והסוכה עכשיו היא בית שער למקום קבוע, והא דמבואר שסוכה היא דירת ארעי ולא חייב

מזוזה, היינו שהתשמיש של דירה שעושה בסוכה לא מחייב מזוזה אבל מצד דין בית שער שפיר חייב (ועיי' ספר **"עיקרי הבית"** ה' מזוזה שחולק דכיון שהיא רק ארעי לא חייבו בה מזוזה כלל). וכן הכריע **המשנ"ב** (סו"ס תרכ"ו) שחייב לקבוע בה מזוזה מדין בית שער.

ב. לענין דין קפנדריא, רק במקום שיש בו קדושה מצאנו איסור קפנדריא, כגון ביהכ"נ ובה"מ אבל בסוכה לא, שהוא רק תשמיש מצוה (רי"ף **גאות** הל' סוכה עמ' קכ"ו, וכן הורה **הגר"ח קניבסקי** זצ"ל).

ג. לענין העברת פח האשפה, מצאנו איסור רק לעשות תשמיש ביזיון בתוכה, כגון להשתין, או לשחוט, וכן אסור לקנח סירים בתוך הסוכה, שזה מונח שם דרך קביעות, אבל רק להעביר דרכו לא מצאנו איסור ומסתבר שמותר, וכמובן לכתחילה עדיף שיהא מכוסה לגמרי שלא יהא ריח רע נודף ממנו.

שמחת תורה

ריקוד בשבת ובי"ט

◀ מותר לרקוד בשמחת תורה לכבודה של התורה, אבל בשאר יו"ט אסור (**משנ"ב** סי' תרס"ט סי"ק ה'), ולכאורה ה"ה מותר לספוק כף אל כף (**שעה"צ** סי"ק ה' **פמ"ג**).

וכן בן חו"ל הנמצא בא"י אע"פ שאצלו לא שמחת תורה מותר לרקוד, כיון שסו"ס עושה לכבודה של תורה (ספר **"יו"ט כהלכתו"** פ"ב בשם **הגרש"ז אויערבאך** זצ"ל).

ספר תורה פסול

◀ **שאלה:** ספר תורה פסול האם הוא מוקצה בשבת ויו"ט?

תשובה: אינו מוקצה כלל מכיון שראוי ללמוד בו תורה, או ללמוד בו קריאת התורה, או ללמוד בו צורת האותיות (**הגר"ח קניבסקי** זצ"ל). אולם אם מאוד מקפיד לא לקרוא בו כלל, ולא להסתכל בו רק למצות קריאה, ועד שיתקנו מקפיד שלא להוציאו כלל נחשב מוקצה מחמת חסרון כיס, ואסור להוציאו, אמנם להקפות בשמחת תורה מותר להוציאו, כיון שנוהגים כן הוי כאילו דעתו מתחילה על כך (**שש"כ** פרק כ' סי"ק ע"ה בשם **הגרש"ז אויערבאך** זצ"ל).

נפילת טלית בשעת הקפות

◀ **שאלה:** בשמחת תורה בשעת ההקפות, ישנם אנשים שהטלית נופלת להם מידי פעם, האם צריכים לחזור ולברך כל פעם?

תשובה: איתא **בשו"ע** (סי' ח' סעיף ט"ו) אם נפלה טלית שלא במתכוון וחוזר ומתעטף צריך לברך והוא שנפלה כולה, ומפרש **המשנ"ב** כיון שנפלה בלא דעת אזדא לה המצוה, עיי' שם. ומסתבר שבשעת ההקפות שמצוי שנופלת וחוזר וקורה כמה פעמים, הוי כמו דעת, ואין צריך לברך (**הגר"ח קניבסקי** זצ"ל).

שמחת תורה שחל בשבת

◀ השנה שחל שמחת תורה בשבת נוהגים לחלק את סדר הקריאה לז' קרואים, מלבד חתן התורה וחתן בראשית, ולכן מחלקים עליה ראשונה לשנים וקוראים לכהן עד **"ישא מדברתיך"**, וכן מוסיפים עוד עליה לשביעי מ"מענה" ג' פסוקים עד **"ואתה על במותימו תדרוך"** (עיי' שו"ת **"קנין תורה"** ח"ז סי' ע"ז, מחזור **"סדר תפילותנו"**), ולחתן תורה חוזרים מ"מענה" עד סוף הפרשה. אם חוזרים על הקריאה כמה פעמים, אין צריך לחזור כל פעם ז' עליות, אלא בקריאה ראשונה יעשו ז' עליות, ובשאר פעמים אפשר לעשות ה' או ו' עליות.

האם כהן יכול להיות חתן תורה או חתן כל הנערים

◀ **שאלה:** האם כהן או לוי יכול להיות "חתן כל הנערים" או "חתן תורה"?

יסוד השאלה הוא, מאחר שמבואר **בשו"ע** (סי' קל"ה) שאין להעלות כהן באמצע העליות אלא או לראשון או לאחרון, ואם כן חתן "כל הנערים" וכן חתן "תורה", שהם באמצע חשבון העליות, שמא יהיה אסור להעלות כהן או לוי (שלא יאמרו שהכהן או הלוי שעלה ראשון פגום).

תשובה: כתב **במהרי"ל** שכהן או לוי יכול להיות חתן תורה או חתן בראשית (מובא **במשנ"ב** סי' תרס"ט סי"ק ב') והטעם שמאחר שמברכים בעליות בשמחת תורה, וחוזרים על הפרשה הרבה פעמים, והכל משום כבוד שיום של תורה (עיי' **רמ"א** סי' תרס"ט), שפיר יכולים להעלות כהן או לוי לאחד החתנים.

ולפי' לענין "חתן כל הנערים" במקומות שנוהגים שעולה לאחר שסיימו להעלות את כולם, יכול גם כהן או לוי להיות "חתן כל הנערים", אבל במקומות שנוהגים שחתן כל הנערים עולה "חמישי" בקריאת הראשונה, לפני ריבוי העליות, אם הוא כהן או לוי לא יכול לעלות חמישי, ולכן אם חתן כל הנערים הוא כהן או לוי יעלוהו ל"שישי", ויקראו "מענה" עד "על במותימו תדרוך".

והשנה שחל שמחת תורה בשבת שנוהגים לקרוא ז' עליות בקריאה ראשונה, וחתן כל הנערים עולה "שביעי", אם הוא כהן או לוי יעלה חתן כל הנערים בקריאה השניה, ויקראו לו מ"זאת הברכה" ג' או ז' פסוקים כנהוג.